

amelyek jelentős szerepet játszottak a fiatal demokraták későbbi jó szereplésében. Emögött akkoriban szinte mindenki valamiféle profi csapatot sejtett, holott a szikár valóság egészen más volt. A kreatív team és a segítségére siető filmes és televíziós szakemberek teljesen spontán, ámde annál szerencsésebb találkozására. Ebből születtek aztán az ügyes kézzel, jó szemmel összeállított anyagok. De hol voltak ezek a profikétől?! Elsősorban érzelmi töltésű reklámspotok készültek, s a politikai ellenfelek nem véletlenül kezdték a Fidesz plakátjait telefirkálni a „Ne csak a szívedre, inkább az eszedre” – gúnyrigmussal. De hát ez ilyen kampány volt. A demokratikus politikai kultúra teljes hiánya szinte minden pártból hasonló, az érzelmekre ható reklámot hozott ki. Sajnos.

A reklámhadművelethez egy fontos belső döntést is meg kellett hozni a Fidesz magjában. Kik szerepeljenek reklámembereként? A választás végül Orbánra, Fodorra és Deutschra esett. Csupán reklám-szempontról jobb lett volna, ha csak egy arc jelenik meg, de a helyzet speciális volt. A Fidesz ugyanis többféle réteget vett célba, lehetséges szimpatizánsként, szavazóként. Deutschot találtuk alkalmasnak arra, hogy a fiatalokat és az alternatív értékrendet vallókat vonzza. Orbán a radikális gondolkodásúak és a vidékiek számára találatot szimpatikusnak, míg Fodor az értelmiség, a városi intellektüelek és az idősebbek körében bírt „mágneses” erővel. Kiemelésük és futtatásuk a reklámokban jó döntésnek bizonyult, viszont azzal járt, hogy ők hárman óhatatlanul is kiemelkedtek társaik közül. Ezt előre ki lehetett számítani, s a többiek a Fidesz magjában a következményt a szervezet érdekében tudomásul is vették. Igaz, nem mindig a legjobb szájjal...

Február végére tehát lezajlott a Fidesz önszerveződése. Ez, összevetve akár a december végi állapotokkal is, kozmikus sebességű fejlődés volt. A szervezet taglétszáma megháromszorozódott, s vidéken is gomba módra terjeszkedett a Fidesz. A jelölőcédulák gyűjtése során – minden előzetes várakozással ellentétben – a fiatal demokraták nem elvéreztek, hanem megsokszorozták erejüket.

A DIADALKUDARC

A Magyar Narancs ment a maga útján. A lap szerkesztőinek több mint fele aktívan közreműködött a Fidesz választási kampányában mint szövívő, sajtófőnök, kreatívteam tag. S ez vonatkozott a cikkek íróinak egy részére is. Sőt! A Magyar Narancs olvasói estjei ez időben nemegyszer átalakultak fideszes választási gyűlésekké. A lap látszólag komplett pártorgánummá vált. S valójában mégsem így volt. Amikor ugyanis szerkesztőségi megbeszélést tartottunk, akkor tudatosan arra törekedtünk, hogy függetlenítsük magunkat a Fidesztől s annak napi politikai érdekeitől. Igyekezetünket a kissé skizofrén helyzetben többkevesebb siker koronázta. Az újság színvonala egyre emelkedett, mind többen olvasták a Narancsot. A lap a választások idején ért zenitjére. Valamiféle parttalan energiával – számos egyéb napi feladat mellett –

60.: A Magyar Narancs értékmentő fóruma a kampány idején, Budapest, József Nádor tér

jutott idő az újság megszerkesztésére, megírására is. Néhány új szerkesztőségi tag bekapcsolódása nélkül ez azonban nem ment volna. Az újak, Csörgő Tünde, Csaba Iván, Marton László Távolodó, Nagy Piroska és Petri Lukács Ádám a saját területükön egytől-egyig kiválóit nyújtottak.

1990 elején új szokást vezettünk be az újságnál. Tréfás, satirikus jelmondatokkal cicomáztuk fel itt-ott az oldalakat. Ízelítőül néhány ezek közül: Aki fanyar, velünk tart! – ez a Narancs saját reklámszlogenje volt. Ennének, innánk, Annánk! – ez a Petrasovits-féle szocdem szédelgésre vonatkozott. Bort, búzát, Cavinton! – ez pedig a kisgazdák állapotára. Holnap az MDF a tegnap! Aki velünk van, az nincs magánál! és Velünk, veled, veletek, elment az eszetek? – ez utóbbi kettő az SZDSZ-t tisztelte meg. Erős parlamentet, erős kormányt, erős forintot, erős paprikát! – ezzel újfent az MDF-et fricskáztuk. Kifacsartuk a Fidesz egyik jelmondatát is: Fiatal demokratákat a fiatal demokráciának! helyett: Fiatal bürokratákat a fiatal demokráciának! Valamint: Éljen Torgyán Viktor! – amivel Orbán Viktor egyes választási szónoklataira utaltunk. Volna. Az öncenzúra miatt az antifidesz-szlogenek csak később jelentek meg. Élvezetes volt a lapkészítés. Februárban és márciusban sorra vettük a magyar pártokat, a kisgazdákat, az MSZP-t, az MDF-et, az SZDSZ-t és végül a Fideszt is. Ki-ki megkapta benne tőlünk a magáét pimaszul, nem sokat teketóriázva.

A Narancs szerkesztőségében folyamatosan szorgalmaztam, hogy publikáljunk végre antifidesz-összeállítást is. Hiszen, ha nem pártlap a Narancs, akkor miért csak másfelé rugdos? Sajnos a dolog „furcsamód” mindig elsikkadt, s így a Fideszt megcsipkedő összeállítás csak a választások után jelent meg. Javára legyen mondván a megkritizáltaknak, hogy kevés kivétellel és egészében jól tűrték a fricskákat.

Az újság nem sokkal a választások után krízishelyzetbe került. Vesztéséges volt megszületése óta. A másik nagy bajt az okozta, hogy a szerkesztőgárda a korábbi hónapok idegtépő harcai után szinte egyszerre fáradt el. Marakodások, rosszízű viták, a lassú széthullás jelei mutatkoztak. De ez már túlmegy e könyv idő- és terjedelmi korlátain...

A Narancstól kanyarodjunk vissza a főtémához, azaz a politikai rendszerváltáshoz.

Március elején Deutchcsal elmentünk a BRFK-ra. Nem gyanúsítottként, hanem meghívásra. Dr. Barna Sándor budapesti rendőrőskapi-

tány invitálta meg a pártok képviselőit egy tanácskozásra. A többórás beszélgetésnek egyetlen érdemi vonulata volt: mit lehetne tenni a rendőrség teljes szétzilálódása ellen. Dr. Barna szerint ez akkoriban küszöbön állt. A beszélgetés során a később a parlamentbe jutó hat párt képviselői egymás után nyilatkoztak.

Ilyen és hasonló megbeszélések naponta zajlottak akkoriban. Csak az volt érthetetlen, hogy az érintettek miért „ültek” rá a megbeszélésekről szóló híradásra, mitől nem voltak publikusak ezek a tanácskozások. Ebben már nem a – választási harc finise felé mind szabadabban író – sajtó volt a ludas, hanem az érintett pártok vagy legalábbis azok egy része.

Március elején, másodikán, még egy érdekesség történt: a Kádár-parlament utolsó érdemi ülése. Tamás Gáspár Miklós, aki ama parlament utolsó hónapjára választatott meg képviselőnek, a belbiztonsági botrányt kivizsgáló parlamenti bizottság tagjaként ragaszkodott a jelentés teljes szövegének ismertetéséhez. Ezt képviselő-„társai” leszavazták. Jól tudták, hogy miért. A televíziós közvetítésből így ugyanis bárki megtudhatta volna immár hivatalosan is, hogy a törvénytelenül működő titkosszolgálat jelentéseit megkapták az MSZP vezető politikusai. S ha megkapták, hát tudtak is arról, hogy tovább folyt, aminek nem lett volna szabad tovább folynia. S ha tudták, és mégis folyt, felelősök ők is. Így, már a kikapcsolt tévékamerák előtt, a nyilvánosságtól elrekesztve olvasta fel Tamás Gáspár Miklós a nevet: Nyers Rezső, Németh Miklós, Pozsgay Imre és a többi. A belbiztonsági botrány így végződött akkor – stílszerűen – botrányosan.

Március negyedikén este egy torzonborz, művészkülsőjű férfi topant be a Fidesz Kosztolányi téri kampánközpontjába. Kezében egy papírlapot hozott. Rajta négy fej és két szó. Ez az ember volt az úgynevezett „csókos” plakát megalkotója. A plakáton felül Brezsnyev csókolódzott Honeckerrel, alul pedig egy fiatal lány egy fiúval – min-kettőjükön Fidesz-jelvény. Középiött a jelmondat: Tessék választani! A számítógépen kinyomtatott grafika kézzel kézre járt. Napnál világosabb volt, hogy a jó szerencse az egész választási kampány messze legjobb plakátját adta kezünkre! Nem véletlenül kapta fel a világsajtó. A magyar választásokról szóló beszámolók szinte kivétel nélkül leközölték e plakátot. A dolgok lényegét ennél tömörebben bajos lett volna

képileg megfogalmazni. Gyorsan nyomdát kerítettünk, s néhány nap múlva az utcákon dőlni kezdtek az emberek a nevetéstől. Nagy kár, hogy kevés ilyen humoros elem akadt.

A „csókos” plakát befutása utáni reggelen Pesty Lacival repülőgépre ültünk, s Moszkvába indultunk. A Fekete Doboz ugyanis „fülest” kapott, hogy március 5-én a szovjet fővárosban antiszemita pogrom lesz.

Megérkeztünk Moszkvába, helyi idő szerint délben. Egy taxival a Moszkovszkaja metrómegálló közelében lévő magyar szállóhoz tartottunk. Nem volt szállásunk, az utcán pedig rideg tél volt, hó fedett mindent. Moszkvában előzetes foglalás nélkül szálláshoz jutni szinte képtelenség. Szerencsénk volt, befogadtak. Elfoglaltuk a szobánkat, és egy másik taxival beloholtunk a városközpontba, a Puskin térre. A pogromra készülőknek, a Budapesten kapott hírek szerint, ott kellett volna gyülekezniük.

A téren csak néhány, politikai faliújságot szemlélő, egyszerű ellenzékit találtunk. Volt közöttük pamjatyos is, meg reformkommunista, Jelcin-hívő, memoriálos s ki tudja még, hogy miféle s fajta meggyőződésű ember. Talán ha kétszázán vitakozgattak egymással a legteljesebb békében. A készülődő pogromnak nyoma sem volt. A téren lévő Pamjaty-aktivisták nem is hallottak ilyesfajta tervről. Egy óra leforgása alatt világossá vált, hogy potyára vergődünk el Moszkvába, a viszszaúttal együtt két napot kidobtunk az ablakon. Ugyanakkor örültünk, hogy a pogrom csak rémhír volt. A tér túlsó oldalán frissen megnyílt McDonald's-hez tartottunk, gondoltuk, eszünk valamit. Csak gondoltuk! Óriási sorban emberek százai álltak az utcán hamburgerükre várva. Ennyire azért nem voltunk éhesek. Visszamentünk a szállóba. Nem csörgött a telefon, ha akartuk volna, sem rohanhattunk sehová valamiféle rettentően fontosnak hitt dolog után. Végre kialudtuk magunkat. Reggel pedig, míg a szálló előtt hógolyóztunk, azon elméledtünk, hogy lám, milyen jól lehet Moszkvában aludni.

Később, mielőtt a repülőtérré indultunk volna, felhívtuk Barát Józsefet, aki az idő tájt a Magyar Rádió egyik moszkvai tudósítója volt. Elmeséltük neki, hogy jártunk. Vajon hogyan keletkezhetett az a tévinformáció, ami miatt feleslegesen Moszkvába repültünk, ez izgatott mindkettőnket Lacival. Barát nem csodálkozott, elmondta, hogy az

orosz zsidók cionista szervezetei időnként felröppentenek néhány kacsát is. Egy ilyenek dőlhetünk be. A repülőtérré vezető negyvenperces taxiúton az orosz zsidók cionista szervezeteinek felmenő rokonságát emlegettük. Azután a repülőtéren összeakadtunk több száz elcsigázott emberrel, akik már hetek óta ott táboroztak arra várva, hogy felférjenek egy repülőre. Szinte mindegy, milyenre, csak a Szovjetunió kívül szálljon le. Ezek az emberek menekülő orosz zsidók voltak. Kacsá ide vagy oda, ez is tény volt. S valami elől csak menekültek...

A repülőgépen, a majd' háromórás út ideje alatt néhány tanulságot levontam magamban. Bármennyire klassz társaság is a Fekete Doboz, s bármiféle élmények is kötnek össze minket, a jövőben mégis inkább csak alkalmilag dolgozom majd velük, ha éppen úgy adódik. Hiába ugyanis a legnagyobb bátorság, ha nem párosul kellő színvonalú s minden tekintetben megnyilvánuló szervezethez.

A Ferihegyről egyenesen a Kosztolányi térre igyekeztem. Hatodikán délutánra ugyanis fontos találkozó volt. Egy grafikussal és egy szerkesztővel két nap állt rendelkezésünkre, hogy megtervezzük, megszerezzük és megírjuk vagy másokkal megírassuk a Fidesz választási lapját, a Márciust. Az akkori felfokozott tempót jól jellemzi, hogy ez a százezer példányos kiadvány nyomtatással, szállítással együtt egy hét alatt elkészült! Ha valaki ismeri a magyarországi nyomdai átfutásokat, az tudhatja: világrekord született.

A kiadványnak volt egy érdekessége az én szempontomból is. Leközölte ugyanis a Fidesz különféle jelöltjeiből álló képviselőjelölt-listákat. A budapesti listán 28 név szerepelt, az enyém a 24. helyen. Eme listára való felkerülésem története jól jellemzi az 1990. kora tavaszi viszonyokat. A budapesti lista első 18-20 helyére ugyanis még csak akadt vállalkozó, de a többi hely üresen tátongott, s eljött a lista benyújtásának határideje. Az utolsó percben az éppen a Kosztolányi téren tartózkodó aktivisták és szimpatizánsok kerültek fel e helyekre.

Ez az eset a listával jól mutatta, hogy milyen gyenge lábakon álltak a parlamenti választások előtt csupán hetekkel is a pártok. Hiszen nemcsak a Fideszre volt az ilyesmi jellemző.

A Március című kiadvány részben a közelgő március 15-re készült, akárcsak a Fidesz 1990-es 12 pontja is. Ez utóbbi több tízezer példányban, plakátként. Mindkét kiadvány természetesen pártpropa-

gandát jelentett, s ellentétben állt azzal a korábbi célkitűzéssel, miszerint a választások előtti március 15. ne essen áldozatul a kampánynak. Sajnos március első hetének végére egyértelmű lett, hogy áldozatul esik...

Az SZDSZ a hagyományos ellenzéki útvonalon, a budapesti belvárosban maga kívánta megrendezni az 1989-es március 15-ét. Ez viszsztatetsző volt, s amellet súlyos politikai hiba! Érthetetlen volt számomra, ahogy egy ilyen csapdába belelépnek a szabad demokraták. Igen komoly támadási felületet nyújtottak ezzel arra, hogy megvádolhassák őket: nem szent számukra a nemzeti ünnep, azaz ők nemzetietlenek.

A következő egy-két napban volt még a televízióban néhány elvetélt kísérlet a dolgok s így a közvetítés összehozására, az ügy azonban az SZDSZ hibás politikai döntésén elbukott. Várható volt, hogy a kampány légköre megmérgezi március 15-ét, ha másutt nem is, de a fővárosban bizonyosan.

Március 10-én, azaz a választások első fordulója előtt két héttel a dolgok sínen voltak, legalábbis a Fidesz szempontjából. A kampányapparátus teljes gőzzel működött, s nem volt kétséges, hogy a Fidesz 8-10 százalékos listás eredményt érhet el. Naponta, szerte az egész

61. 1990. március 15. a Battyhány–Nagy Imre-örökmécsesnél

országban, tucatnyi választási nagygyűlésen jelentek meg a Fidesz vivőemberei, s a szimpátia szemmel láthatóan egyre inkább a fiatal demokraták felé fordult.

Én is bekapcsolódtam a „kampányolásba”. Hol Budapesten, hol vidéken korteskedtem valamelyik helyi fideszes jelölt mellett. Nem titkoltam ugyanakkor, hogy nem vagyok a Fidesz tagja, hanem csupán szimpatizánsa. Ez némileg szokatlan lehetett. De hát a Fidesz is szokatlan, nem pártszerűen működő alakulat volt még az idő tájt. Olyan mozgalom, amely kényszerűségből s átmenetileg választási pártként definiálta önmagát. Ezt ugyan személy szerint mulatságosnak vagy inkább naivitásnak tartottam. Hiszen mi az, hogy választási párt? Ha már egyszer párt, akkor párt, s többé nem alternatív mozgalom – gondoltam. S ez ellenemre volt. Alig vártam, hogy vége legyen a választási örületnek.

Március 12-én Mátészalkán, Tiszavasváriban és Nyíregyházán jártam. Filmeket vetítettünk, s a nagyszámú megjelent érdeklődővel különféle bel- és külpolitikai kérdésekről beszélgettünk. Felüdítő volt elszabadulni a budapesti politikai boszorkánykonyha közeléből. Vidéken nemcsak a házfalak, hanem az emberek is tisztábbak maradtak a kampány során – így tapasztaltam.

Közeledett március 15-e, nagy félelmeim napja. Nemcsak attól tartottam, hogy a budapesti utcákon pártpolitikai „bunyó” tör ki, hanem attól is, hogy különféle pártemberek Erdélybe indulnak az ottani magyarokkal közösen megemlékezni. Várható volt, hogy az ilyen politikai kirándulók – bármennyire a legjobb szándéktól vezéreltetve is – meggondolatlan viselkedésükkel mégis nagy bajt zúdítanak a magyar kisebbség fejére. Március 13-án ehhez egy vészjósló adalékot is kaptam Pesty Lacitól. Felhívott telefonon, s kért, menjek el vele Marosvásárhelyre, mivel ott a magyarok erősen készülődnek, hogy megvédjék magukat valamiféle román támadástól! Ez képtelenségnek tűnt, a moszkvai pogromhoz hasonló vaklármanak. Így nem mentem Lacival Marosvásárhelyre. Több órával később nélkülem indult neki. Azt hittem, teljesen fölöslegesen. Bárcsak igazam lett volna...

Március 14-én beállított két bukaresti ismerősöm, Eugen és Magdalena, egy ifjú román házaspár, akiket az előző nyáron ismertem meg a mangaliai tengerparton. Csupán egy napra jöttek, valamilyen turista

irányvonattal, s az este már indultak vissza. Nagyon megörültem nekik, igazán kedves, jó emberek voltak. Kampány ide vagy oda, aznapra „kiszálltam” a dolgokból, s elhatároztam, hogy amit csak egy kurta nap alatt Budapesten végig lehet csinálni, azt mi hárman végigcsináljuk. Gyönyörűen, melegen süttött a tavaszi nap.

Felmentünk a budai várba, megnéztük a Halászbástyáról a panorámát, majd a Mátyás-templomba tartottunk. Az ottani altemplom kiállítás után a Hadik-szobor melletti Behrám cukrászdába tértünk be. Ezután a Nemzeti Galéria következett és séta, a Tabánon s a Gellért-hegyen át. Egy budai kisvendéglőben kiadósat ebédeltünk, s a délutánt a budai Skálában fejeztük be, némi szűkre szabott vásárlással. Magdalena áldott állapotban volt, a kis jövevénynek kerestünk ezt-azt. Boldog, szép órák voltak. Amikor estefelé felszálltak a Bukarest-be visszainduló vonatra, azzal búcsúztunk, hogy nyáron a román fővárosban találkozunk újra.

Miután Eugenék elmentek, a Tinódi moziba indultam. A Fidesz mintegy két évvel korábban ott tartotta első nyilvános gyűlését, a most megjelent sok száz ember erre emlékezett. A jó hangulatú beszélgetés után a Választmány több tagjával a másnapi kilátásokról tárgyaltunk. Hogy a határokon túl ne hogy valamilyen baj történjék, a fiatal demokraták vezetői minden fideszest és szimpatizánst arra kértek, ne utazzanak Erdélybe, vagy ha mégis, viselkedjenek igen nyugodtan, csendesen. Én egy igen mérsékelt hangnemű, a Kárpát-medence népeinek békés összefogását sürgető beszédet írtam. Ezt a többiek jóváhagyták, s elhatározták, hogy másnap, 1990. március 15-én az lesz az egyetlen fideszes beszéd, amely a határokon túl elhangzik. A kiválasztott helyszín Temesvár lett, úgy is mint 1848 óta az első igazi forradalom helyszíne.

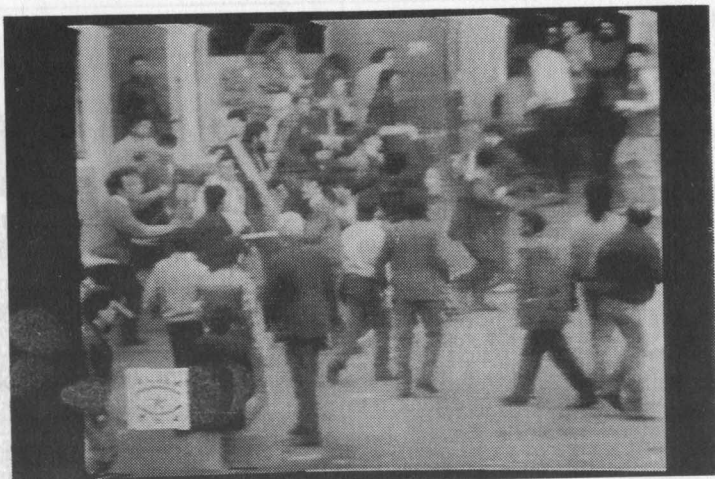
15-én kora hajnalban két autóval hatan indultunk neki a temesvári útnak. A nagylaki határállomáson hatalmas torlódás fogadott minket, rengeteg magyarországi autó tartott a határ túoldalára. Arad után nemigen láttunk magyar rendszámot. Temesvárott a helyi magyar ifjúsági szervezet és az RMDSZ közös székházát kerestük fel. Itt Tóró Tibor, a TEMISZ – a Temes Megyei Magyar Ifjúsági Szervezet – vezetője várt bennünket. Az idő gyönyörű tavaszi, s a városban a léghő felszabadult, barátságos volt. A helyi magyarok március 15-i ünnepségüket –

maguk sem tudták, hány év óta az első szabad március 15-ét – a temesvári külvárosban lévő Petőfi-mellképes oszlopnál tartották kora délután.

Mintegy 3-4000 ember gyűlt össze a téren. Az emberek többségének nem volt magyar kokárdája, ilyesmit csak néhányan viseltek, kis fehér vászondarabokat festettek be hozzá, két szélén piros és zöld festékekkel. Az ünnepség igen visszafogott és megható volt. Elmondtam a Fidesz szövegét. Amíg beszéltem, egyfolytában remegett kezem-lábam. Holott nem volt mitől félni, s mégis! Éreztem, hogy valami nagyon rossz dolog készülődik. Az elmúlt hónapok során kifejlődött bennem valami különös veszélyérzet. Az ünnepség még tartott, amikor már újra autóba ültünk, s indultunk vissza Budapestre, hogy legalább estére Budapestre, a Várba érjünk, a fővárosi záróeseményekre. Pest határában jártunk, amikor a Kossuth bementa, hogy Romániában több helyütt is atrocitások érték a március 15-ét ünneplő magyarokat, így például a korábban mindig békés Nagyváradon is. El voltam keseredve, de némi-leg megkönnyebbültem, hogy a dolgok ennyiben maradtak...

A budai várban, a Dísz téren sok ezer embert találtunk. Éppen a magyar Himnuszt énekelték. Az ünnepség legvégére érteztünk. Szürreális kép fogadott minket. A tömeg nagyjából három, jól elhatárolható csoportra bomlott. Nagyobbik része az MDF zöld zászlói alatt állt, egy másik tekintélyes hányad az SZDSZ nemzetiszínű, madaras zászlói alatt fújta a Himnuszt, szép számban pedig a tér közepén a Fidesz narancssárga-kék zászlói alatt álltak. Később a narancsosok bejárták a Vár szűk utcáit, és a Fidesz választási rigmusait skandálták.

Több ismerőssel is találkoztam a tömegben, s meséltek az aznapi budapesti eseményekről ezt-azt. Nem sajnáltam, hogy távol voltam a várostól. Az következett ugyanis be, amitől tártani lehetett: a legnagyobb nemzeti ünnep pártpolitikai kampányakciókra töredezett széjjel. Ráadásul a televízió – akkor még érthetetlenül – nem közvetítette a fővárosi megemlékezéseket, az első szabad március 15-ét. Ez rossz döntés volt, pár nap alatt az egész választás kimenetelét befolyásoló politikai vihart kavart. Személy szerint akkor úgy gondoltam, hogy akárhogy is született meg a közvetítési stopra vonatkozó döntés, tulajdonképpen helyes verdikt született. Az ország lakossága legalább nem látta, hogy aznap mi dúlt a budapesti utcákon ünneplés helyett...

63. 1990. március 20–21., a marosvásárhelyi vérengzés, a főtéren egymást verő magyarok és románok

64. A budapesti reakció: tüntetés a Hősök terén

A választási kampány a Fidesz számára is az utolsó hetébe lépett. A fiatal demokraták tudták, hogy az ő szempontjukból az első forduló a lényeges, a listás szavazatokban reménykedhettek csak, egyéni jelöltek terén egyelőre még nem vehették fel a versenyt a többi párttal. Éppen ezért az utolsó héten a Fidesz csak egyet tartott szem előtt: semmi olyat nem tenni, nem mondani, ami kifogásolható, és az utolsó pillanatban a Fidesz ellen fordítható.

A következő héten a kampánycsend előtti utolsó pillanatig tovább folytak a választói nagygyűlések. 16-án Szentendrére mentem, ahol egy alkalmi utcaszínházzal mulattattuk a járókelőket. Jól éreztük magunkat, csattantak a tréfák, felszabadultan élveztük a plebejus humort. Este egy pincegalériában stúdióbeszélgetésre jött össze tíz-tizenkét ember, s hárman a Magyar Narancs szerkesztői közül. Vágvölgyi B. András, Petri Lukács Ádám s jómagam. Hamarosan a népies–urbánus ellentétre került a szó. Igaz, nem annyira a közönséggel beszélgettünk, mint inkább egymással vitatkoztunk, de maradandó, igen tartalmas vita volt. Ahogy mondani szokták, kitérgettük a témát, s egymást is alaposan kiveséztük. Azzal az érzéssel álltunk fel órák múlva, hogy sikerült ledönteni az addig ki sem tapogatott falakat. Sem filo-, sem antiszemizmust – ez volt a konklúzió. Hosszú hetek óta ez volt az első igazán tartalmas eszmecsere, s ez fellelkesített minket. Bizonyíték volt az este arra, hogy nemcsak a Csurka-féle időgépbe ülve lehet ezt a mélyes kérdéskört tárgyalni.

Egy nappal később Ózdra, Kazincbarcikára, majd este Leninvárosba indultam. A négy héttel korábbihoz képest azt tapasztaltam Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, hogy a Fidesz vonzereje lökésszerűen megnőtt. Mindhárom lepusztult társadalmú „szocialista” iparvárosban jól állt a fiatal demokraták szénája. Az összegyűlteket egyébként kivétel nélkül az érdekelte, hogy mi történt a fővárosban március 15-én, s hogy a televízió miért tette, amit tett. A kérdésekre válaszolva elmondtam, amit az ügy háttéréről tudtam.

Március 19-én szörnyű hírek érkeztek: Marosvásárhelyen a népek a főtér két oldalán egymással szemben állva tüntettek. Úgy éreztem, hogy megszakad a szívem, s egy szép álommal megint kevesebb lett.

Március 20-án este a televízióban kerekasztal-beszélgetést rendeztek a március 15-i közvetítés elmaradásáról. Az adás előtt, késő dél-

62. 1990. március 15-e Budapest belvárosában

után, a budapesti Hősök terén spontán tömegtüntetés volt a marosvásárhelyi téboly miatt. Újra a Hősök terén, újra Erdély miatt, s újra a tehetetlenebbnél is tehetetlenebbül. Torokszorító érzés volt. A tömeghez a különféle pártok képviselői szóltak. Volt, aki okosan és szépen beszélt, mások viszont egy választási nagygyűlés stílusában ágáltak. Három különösen kirívó szónoklatot külön is megjegyeztem magamnak. Tamás Gáspár Miklós, aki kolozsvári származékként is szólt, a határok végső elismerését ígerte Romániának cserébe azért, ha a románok végre tiszteletben tartják az ottani magyarság jogait. Régóta érvényben lévő határokat azonban ily módon és ebben a helyzetben így megerősíteni egykönnyen olaj lehetett a tűzre a határ túloldalán. Kónya Imre beszéde éles, végvári vitézeket megszegyenítő hangnemével tűnt ki. Az a dr. Kónya, aki még néhány héttel korábban is mint a Független Jogász Fórum higgadt fejű vezetője volt ismeretes, hirtelen nagyszavú MDF-es pártemberként tűnt fel. A legsajnálatosabb azonban mégis Keresztes K. Sándornak, a kereszténydemokraták vezetőjének a megszólalása volt. Marosvásárhely kapcsán szabályos választási szónoklatot rögtönzött, a végéről jószerével még az sem hiányzott, hogy lám, ezért is pártjára kell szavazni. A több tízezres tömeg nagy része kifütyülte.

Március 21-én estére a Fidesz kampányzáró s egyben rendszerzáró házibulit szervezett a Nemzeti Sportcsarnokban. Hatalmas tömeg gyűlt össze, legalább tízezer fő. Kevesen tudták, hogy a marosvásárhelyi pogrom miatt hajszál híján elmaradt az egész, végül is igen jól sikerült az este. Csak amikor késő délutánra kiderült, hogy az erdélyi nagyvárosban a hadsereg konszolidálta a helyzetet, akkor kapták meg az elsőként játszó zenekar tagjai a startjelet. Üvöltött a zene, a fiatalok jól érezték magukat. Nekem úgy fájt a fejem, mintha acélbronccsal szorították volna össze. Hamarosan el is mentem onnan. Akkor s még napokon keresztül azután is szinte minden gondolatom Marosvásárhely felé szállt. Rettentően aggódtam Pesty Laciért is. Szemrehányást tettem magamnak, hogy miért nem tartottam vele. Addigra annyira összenőttem, hogy úgy éreztem, nélkülem ő is veszélybe kerül. Nagy megkönnyebbülésemre két nap múlva megkerült épen, egy karcolás nélkül. Csak amit mesélt és átélt, az volt iszonyatos. Bányai Csabával többórás filmanyagot forgattak, amely ijeszetőbb volt, mint a legválo-

gatottabb horrorfilm. Ezt az anyagot azóta sem vetítették le nyilvánosság előtt. Talán jobb is nem felborzolni a lassan lehiggadó kedélyeket.

Március 23-án Orbán Viktorral és feleségével, Lévai Anikóval Sopronba indultunk, Szájer József kampányzáró estjére. Útközben megálltunk Székesfehérvárott, ahol Viktor szülei és testvérei élnek egy zsebkendőnyi lakótelepi lakásban. Az egyik öcs születésnapjára ebédjére toppantunk be, s így finom falatokat kaptunk. Sopronban a hangulat euforikus volt. Az egész város szíve Szájerért dobogott. Józsit egyszerűen szerették az emberek. Egy percig sem volt kérdéses, hogy Pozsgayt simán le fogja győzni. A helyi művelődési ház mindhárom szintje roskadozott az emberektől, jóval ezer fölött járt a létszám. Ott volt a város apraja-nagyja. Amíg szólt a zene, s ropták a táncot, Szájerrel és Orbánnal egy közeli vendéglőbe mentünk vacsorázni. Az állandó utazgatástól és stressztől addigra időnként mindenkire szabályos éhségrohamok törtek rá. A vendéglőben a pincérek is Fidesz-jelvényt viseltek. Józsi elképesztően népszerű volt.

A kultúrházba visszatérve az utolsó pártreklámot sugározta éppen a televízió. Aznap éjjeltől kitört a kampánycsend. Éppen a derék Fekete Gyula buzdító szavait hallgattam a képernyő előtt, aki arra szólította fel a Magyar Néppárt széles szavazótáborát, hogy Sopronban támogassák a szorult helyzetben küzdő szegény Pozsgayt, amikor a kitört tömeges gúnykacaj közepette meghallottam Orbán Viktor feldúlt hangját: Zoli gyere! – kiáltotta.

Egy sarokba húzott. Most telefonáltak Budapestről, a Kosztolányi térről, hogy nagy baj van. Hitelesnek tűnő információ szerint a BM a szombati újságoknak, illetve a vasárnapi sajtónak információkat akar kiszivároztatni: olyasmiket, hogy a magyar felderítés adatai szerint a marosvásárhelyi pogrom azért következett be, mert március 15-én ott egy fideszes szónok bujtogatta az embereket. A budapesti telefon másik végén Németh Zsolt lógott, aki a Fidesz kisebbségi és nemzetiségi ügyeiért felelt. Mire elért bennünket Sopronban, addigra kiderítette, hogy a kérés ellenére egy fideszes valóban járt 15-én Marosvásárhelyen, mégpedig az a Kerényi György, akit Deutschsalsal együtt tartóztatnak le az előző év nyarán a prágai Vencel téren. Kerényi viszont megesküdött, hogy egy árva szót sem szólt a marosvásárhelyi megemlékezésen – közölte feldúltan Orbán Viktor. Azonnal indulni kell Pestre –

döntöttünk. Pápán át megyünk, s ott felvesszük a saját képviselői helye miatt a városban tartózkodó Kövér Lászlót is. Budapesten majd meglátjuk, hogy mit lehet tenni – mindez talán két perc alatt hangzott el.

Kocsiba vágtuk magunkat, a volánnál Viktor ült. Sopron határártól követtek minket. Leálltunk az út szélén, a követő is leállt tőlünk mintegy száz méterre. Útnak indultunk, a követő is elindult. Nem volt időnk pepecselni, s nem is voltunk biztosak benne, hogy valóban követnek, vagy csak kitört rajtunk az üldözési mánia. Kisvártatva letértünk a Pápa felé vezető alsóbbrendű útra. Viktor már 140-nel hajtott. A követő autó lámpái csak nem maradtak el. Kezdtünk a leghatározottabban idegesek lenni.

Pápán a bennünket követő kocsit lemaradt. Talán más állt ránk. Viktor és a felesége bementek a főtéren lakó Kövérek házába, hogy megbeszéljék vele a kialakult helyzetet. Én a kocsiban maradtam, s magamra zártam az ajtót. Arra gondoltam, hogy no lám, a Cég keze... Jó félórát vártam. Eközben ismerős arcok tűntek fel, a helyi fideszesek csoportja. Fél órával jártunk a kampánycsend kitörése előtt, éjjel fél tizenkettő volt. Ügyeltek a Fidesz plakátjaira. Háromnegyed tizenkettkor a főtéren megjelent egy másik kommandó. Az MDF emberei

65. Plakát hátán plakát és buzgó aktivisták a választási kampány idején

voltak, s minden létező felületet felülplakátoztak. Éjfél előtt öt perccel elmentek, s előállt a fideszes csapat. Éjfélre átragasztották az MDF-et. Utána kétnapos őrökösésre rendezkedtek be. Utóbb kiderült, hogy szer-
te az országban hasonlóan groteszk jelenetek játszódtak le.

Orbán és Kövér érkeztek. Beültek, s elindultunk Pestre. Az éjjeli félóra alatt felhívták a Kosztolányi téri központot, s az értesülések további pontosítását kérték Németh Zsoltól, hogy mire a fővárosba érünk, teljesen tiszta legyen a kép. Ha igaz az egész történet, akkor vége a Fidesz politikai pályafutásának. Ha ugyanis egy ilyen hír beke-
rül a kampányszünet óráiban a hírforgalomba, akkor az ellen lehetetlen védekezni, a célba vett szervezet tehetetlen. Nem véletlenül ugrottunk úgy, mint akit kígyó mart meg. Az autóban arról beszélünk, hogy ha valóban komoly a dolog, akkor még a hajnali órákban lakásán keres-
tük fel Németh Miklós kormányfőt, s rábírjuk, hogy állíttassa le az akciót. Ha szükséges, akkor ehhez még az éjjel folyamán a többi ellen-
zéki párt vezetőjét is megkeressük, hogy akadályozzák meg azt, ami készülődik.

Éjjel kettőre értünk a Kosztolányi térre. Németh Zsolt és még öt-
hat ember „a” magból ott virrasztottak. Kiderült, hogy a bizalmas információ az éppen megszervezés alatt álló nemzetbiztonsági hivatal – a III/III-as részbeni jogutódja – egyik periferikus munkatársától szár-
mazott, aki a Fideszt előző este kereste meg. Az illető véletlen fültanú-
ja volt egy olyan beszélgetésnek, amelyben az új szolgálat két magas beosztású tisztviselője tárgyalta a Fideszt érintő témát. A pápai telefon hatására a Kosztolányi térről addigra végigtelefonálták a másnap reg-
gel megjelenő újságok szerkesztőit, s kiderítették, hogy semmilyen, a Fideszt érintő anyagot nem kaptak „illetékes” helyről.

A dolog ennyiben maradt. Soha nem derült ki a későbbiekben sem, hogy mi állt az egész ügy háttérében. Kicsoda s mit forralt, kicsoda mit és miért állított le. Aminthogy az sem, hogy ki és miért követett ben-
nünket kaszkadórtempóban Soprontól Pápáig. A végsőkéig kiélezett idegharc, a fáradtság és a Dunagate okozta paranoia utórezgése is lehetett mindez. Meg valami egészen más is.

A kampánycsend ideje alatt a sajtóban nem érte támadás a Fideszt. Sajnos az utcán igen. Péntekről szombatra virradó éjszaka a főváros-
ban szervezett csapatok járták az utcákat. Egy részük Fidesz-jelvényt

viselt, s más pártok plakátjait szaggatta, mocskolta össze. Termé-
szetesen nem fideszesek voltak. Egy másik csoportosulás tagjai vi-
szont kifejezetten a Fidesz plakátjait szaggatták, s az azokat őrző egy-
két vékonydongájú fideszest megfenyegették, meglökdösték. Egy
ilyen csoportosulást az egyik kerületi Fidesz-csoport azután „elka-
pott”, s kiderült, hogy a BIT, azaz a Baloldali Ifjúsági Társulás embe-
reivel állnak szemben. Szerencsére nem verekedtek össze.

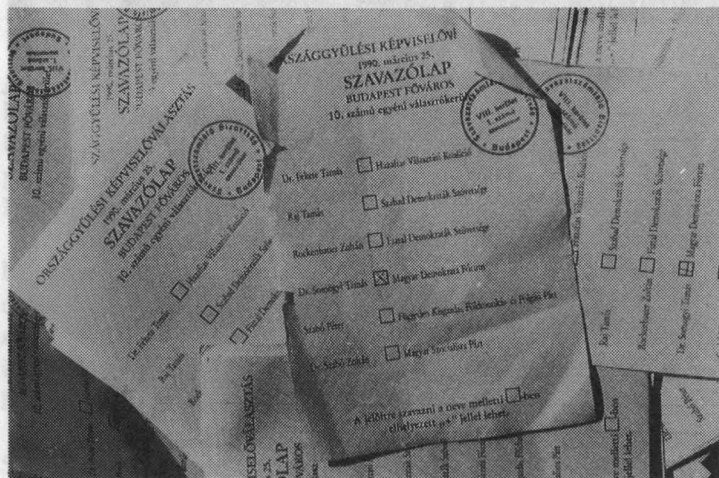
Szombaton, azaz 24-én délelőtt, hosszas telefonálgatás után elér-
tem az MSZP egyik kampányemberét. A nevére sajnos már nem em-
lékszem. Igen udvarias hangú csevegés keretében arra kértem, hogy az
esetleges atrocitásokat elkerülendő aznap éjjelre rendeljék vissza a
BIT-es aktivistákat az utcákról. Felháborodottan tiltakozott, s azt
mondta, hogy miért nem a BIT-eseket hívom. Sajnos olyan fáradt
voltam, hogy én is begorombultam, s azt válaszoltam, hogy azért, mert
nem a farokkal, hanem a kutyával akartam beszélni. Erre az illető
úriember rámcapta a kagylót. A lényeg az volt, hogy többet nem
tűntek fel a BIT-es rontom-bontom brigádok, meglehetősen MSZP-től
teljesen függetlenül...

66. Választási kampány-fínis: plakát hátán plakát, az SZDSZ-éhez aláírási-javaslat:
Hurrá! Nyaralunk!

Az első szabad választás vasárnapjának reggelén arra ébredtem, hogy bekapcsolt az ébresztős rádió. Mit hallottam? Egy selymes baritonú rádióbemondó ímígyen köszöntötte a korán ébredő hallgatókat: Gyümölcsoltó boldogasszony napján indulunk el szavazni. A gyümölcsoltó boldogasszonyos szöveget korábban az MDF hirdetési sulykolták heteken át az emberekbe. Kampánycsend ide vagy oda, a rádió a szavazás reggelén így „nyitott”. Tulajdonképpen mulatságos volt. Az előző napi Tv-híradóhoz és Panoráma műsorhoz képest ez már csak gyenge utánlövésnek számított.

Gyümölcsoltó boldogasszony napján tehát már korán reggel az urna elé járultam, s éltem szavazójogommal. A korábbi országgyűlési választásokon nem követtem el ilyesmit. Kifejezetten megtisztelve éreztem magam. A szavazás után bementem a BM klubházában alkalmissal berendezett nemzetközi sajtóközpontba. Ott a pártoknak egy-egy információs asztaluk volt, ahol a következő két nap során fogadniuk kellett a nemzetközi sajtót. Erre a korábbi napokban felkészültünk, s négyen vállaltuk alkalmi szóvivőként, hogy négyórás váltásokban tartjuk a frontot. Az MTI számítógépébe emiatt az egyszerű szóvivőség miatt bekerült a nevem, s onnan hónapokig nem is tűnt el, s csak

67. Szavazólapok a budapesti VIII. kerületből

mint a „Fidesz szóvivője” szerepeltem. Még akkor is, amikor mindehhez már az égvilágon semmi közöm sem volt. Ezt persze március 25-én nem tudtam, s buzgón adtam az infót a kollégáknak. Meg kell vallani, nem elsősorban a Fidesz asztalánál tülekedtek, hanem az MDF-nél és az SZDSZ-nél. Hozzánk leginkább „csókos” plakátot jöttek kérni, de az hamarosan elfogyott.

Amikor megjött a váltás, kora délután a Belvárosi Ifjúsági Házba tartottam, a Fidesz ott rendezett be egy napra választási központot. Két nagy teremben több száz ember gyűlt össze. Az egyik szinten volt a dühöngő, itt több tévékészüléken, illetve egy nagyméretű kivetítőn kísérték figyelemmel a tévé választási műsorát. Egy szinttel feljebb szigorúan zárt terület működött. Oda futottak be a vidéki Fidesz-szervezetektől telefonon és telefaxon a hírek, illetve a választmányi tagok itt tárgyaltak, és itt fogadták az újságírókat. Reggel hétig bírtuk talpon. Március 26-án reggelre kiderült a részeredményekből, hogy a számítások valóra váltak, s a Fidesz valahol 9 százalék körüli listás eredményt ért el. Ez 20 listás képviselői helyet jelentett.

Összecihelődtem, és elindultam aludni. Gyalogosan dülöngéltem a néptelen reggeli utcákon, s arra gondoltam, hogy ez diadal, érdemes

68. A Fidesz választási kampányközpontjában március 26-án reggel

volt küszködni. A fiatal demokraták közül az arra érdemesek bejutottak a parlamentbe. A szellem, egy jó szellem, kiszabadult a palackból, s többé nem lehet már oda visszatuszkolni. Személyes elégtételt éreztem. Nem bántam a megelőző, önpusztító tempójú három és fél hónapos munkát. Mielőtt elaludtam volna, az járt az eszemben: s most hogyan tovább?

Néhány óras mély álom után riadtam fel. Máris késésben voltam, a Fidesz vezetői 26-án kora délutánra nemzetközi sajtótájékoztatót hirdettek meg a nemzetközi sajtóközpontban. Odasiettem. A többi parlamentbe jutott párt közül az MDF és az SZDSZ is éppen ilyesfajta tájékoztatóra készülődött. A második emeleti színházteremhez kaptatunk fel a lépcsőn Fodor Gáborral, amikor utolértük Antall Józsefet. Fél éve, azóta, hogy a nemzeti kerekasztal-tárgyalások a paktummal lezárultak, nem találkoztam az MDF-elnökkel. Csak a sajtó hasábjain váltottunk egyszer pengét, az 1989. október eleji Világ-cikk, az Ófelsége ellenzéke miatt. Kaptam az alkalmon, és elnézést kértem Antaltól. Nem azért, mintha nem tartottam volna fenn a cikkben írtakat, csupán azért, mert az írásban egybemostam Antallt Csurkával. S ezért tartoztam is egy „bocsánat”-tal. Álomban nem hittem volna, hogy a későbbi kormányfő másnapi sajtótájékoztatóján kibeszéli az újságírók előtt eme kis lépcsőházi pardonomat, úgy tálalva, hogy lám, a sajtóban azért pozitív példák is akadnak... Az igazsághoz tartozik, hogy utóbb ezt is tisztáztuk, de akkor már a parlamenti folyosón. Arra, hogy Antall az én legöbbszezezemért elnézést kért volna, nem került sor. Igaz, igényt sem tartottam rá.

A Fidesz diadalmas hangulatú sajtótájékoztatója után, az utcára érve, bejelentettem a politikus uraknak, azaz fiatal demokrata barátaimnak, hogy ezennel megválok sajtófőnökségemtől, hiszen ezt a segítő tevékenységemet csak március 25-ig vállaltam, s az elmúlt. A második fordulóig azonban még napi egy-két órára bejárok a Kosztolányi térre – ígértem –, hogy átadjam a munkát másnak. Akadt alkalmas utód.

A második fordulót április 8-án az SZDSZ simán elveszítette. Az új parlamentben már az induláskor felborultak a politikai erőviszonyok. Az ország érdekében csupán abban lehetett reménykedni, hogy mindaz a sok szép és jó, amit a választásokon győztes párt magáról állított, legalább részben igaznak bizonyul a későbbiekben.

Miután megemésztettem az első fordulót követő mintegy négy nap alatt a politikai erőviszonyok pillanatnyi felborulását, mégsem láttam oly tragikusnak a történeteket. Legalábbis a saját szempontomból nem. Nyilvánvaló volt, hogy vissza kell térni az országos nyilvánosságba, a sajtóba, s megküzdeni azért, hogy hosszabb távon a liberalizmusnak is szülessék legalább egy tisztességes orgánuma.

A Magyar Hírlapnál addigra már megváltozott az impresszum, más vezetőség működött. Ez lehetőséget kínált arra, hogy ez az országos napilap abba az irányba indulhasson, amelyet én is szeretnék. Április első napjaiban ellátogattam hát volt szerkesztőségembe, és előzetes megbeszélést folytattam néhány volt kollégámmal. Az eseményeket és a feladatokat jórészt hasonlóan láttuk.

A választás második fordulóját követő napon, április 9-én Pesty Lacival egész nap forgattunk. A riportalányok és az általuk elmondottak éppen hogy „összepasszoltak” azzal, amire akkor már napok óta koncentráltam, azaz a sajtóval. Baló Györggyel és Rangos Katalinnal a tévészékházban, Bánó Andrással és Sebes Györggyel pedig a rádióból kijövet, a Múzeumkertben beszélgettünk. Amolyan lenyomatot akartunk venni arról, hogy miképpen érzi magát lelkileg a magyar televíziózás négy munkatársa a politikai rendszerváltás utáni napon. A felvételeket nem azzal a szándékkal készítettük, hogy a közeljövőben bárkinek is levetítsük, csupán kordokumentációnak. Olyasvalaminek, amit évek múlva érdemes lesz elölvenni.

Baló éppen két éve felhalmozódott szabadságát szándékozta kivenni. Hosszasan beszélgettünk az értékek védelméről, az effajta tevékenység és a napi politikai érdekek szétválásáról. Illetve nem is beszélgettünk. Ő mondta, én meg hallgattam. Nem volt mit hozzáfűzni, gyakorlatilag azt mondta, amit én is gondoltam. Érdekes volt ugyanakkor, ahogyan megnyílt, s teljesen őszintén és kendőzetlenül beszélt. Búcsúzóul még a kezünkbe nyomta a BBC angol nyelvű etikai kódexét. Ő ugyanis külföldre indult, s nem akarta, hogy a terjedelmes nyomtatvány elkeveredjen. Megkért minket, hogy vigyázzunk az irományra, mint a szemünk fényére, hiszen abból csak egyetlen példány van az országban. S még szükség lehet rá... – mondta.

Rangos Katalin éppen elmenőben volt a tévétől. Még az Aczél kirúgatása miatti helyzetben mondott fel, s akkoriban járt le a felmon-

